Terug naar Krant

Interview • 2 apr 14:00

AI-voorman Willem Jonker: 'Het is een denkfout dat Microsoft, Meta en Google niet te verslaan zijn'

Sandra Oldheerm

Europa moet een forse inhaalslag maken op het gebied van kunstmatige intelligentie wil het de Verenigde Staten en China bijbenen. Gelukkig is de tijd daar nu rijp voor, denkt Willem Jonker van de Nederlandse AI-aanjager AIC4NL. 'Je kunt de spelregels veranderen en een nieuwe markt creëren waarin de huidige marktleiders niet automatisch dominant zijn.'

Willem Jonker denkt dat Europa zich kan onderscheiden met 'clean tech' / Technologie die privacy respecteert, transparant is en waar Europese waarden in verankerd zijn / Foto: Paul Rodenhof

In het kort

- Willem Jonker leidt AIC4NL, de organisatie die het gebruik van AI in Nederland moet helpen versnellen.
- De organisatie heeft daarvoor een budget van €350 miln, onder meer vanuit het Groeifonds.
- Jonker ziet de spanning tussen de VS en Europa onder Trump als een kans voor de Europese AI-industrie.
- De vraag naar Europese AI-toepassingen zal mogelijk groeien, denkt hij, als organisaties op zoek gaan naar alternatieven voor Amerikaanse producten.

Nederland is opvallend afhoudend in het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI), zeker voor een land dat er al jaren op inzet. Dat moet stond digitale vernieuwingen snel te omarmen. Aan Willem Jonker de taak om die trend te keren. De stichting waar hij voorzitter van is, AIC4NL (AI Coalitie voor Nederland), kreeg twee jaar geleden uit het Groeifonds €186 miln om de toepassing en ontwikkeling van AI in Nederland te versnellen. Dat bedrag is door aangesloten bedrijven en organisaties aangevuld tot €350 miln.

Er wordt een hoop gepraat over en gesluptermineerd met AI, zict Jonker, die ook hoogleraar computerwetenschappen is aan de TU Twente en in het verleden onder meer werkte als vice-president bij Philips Research. Maar, ziet ook hij: 'Er wordt nog te weinig doorgepakt.'

De gevolgen daarvan werden onlangs geschetst in een onderzoek in opdracht van Google. Daaruit bleek dat Nederland verhoudingsgewijs veel minder durfinvesteringen krijgt voor AI-bedrijven dan wat gezien het aandeel in de Europese economie verwacht mag worden. In landen als Denemarken en Luxemburg wordt juist relatief veel in AI geïnvesteerd. De onderzoekers schatten de jaarlijkse economische schade voor Nederland op €8 mrd.

Onduidelijke regels

Jonker heeft wel een theorie over die aarzelende houding. Bij overheidsorganisaties heeft de toeslagenaffaire mensen angstig gemaakt voor AI, denkt hij. Bij de belastingdienst werd kunstmatige intelligentie gebruikt om potentiële fraudeurs te identificeren onder ontvangers van belastingtoeslagen. Daarbij werden grote fouten gemaakt, die ernstige leidden dat duizenden gezinnen onterecht werden opgezadeld met enorme belastingschulden.

Bij bedrijven spelen onduidelijke regels rond AI-gebruik volgens Jonker een rol. Brussel kwam met de AI Act, maar hoe die brede wetgeving in de praktijk wordt uitgelegd en toegepast is nog onzeker. Daar komt langzaamaan meer helderheid over. 'Maar', zegt Jonker, 'organisaties houden van voorspelbaarheid. En die was er lange tijd niet.'

Toch is de computerwetenschapper optimistisch. Recent onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek wees bijvoorbeeld uit dat het AI-gebruik bij bedrijven in 2024 een flinke sprong maakte. Bijna 23% van de bedrijven doet nu iets met kunstmatige intelligentie, tegen 14% een jaar eerder.

Opvallend genoeg vormen ook de huidige geopolitieke verschuivingen volgens Jonker nog een reden voor optimisme. Sinds het aantreden van Donald Trump als president van de Verenigde Staten staan de afhankelijkheid van Amerikaanse technologie en de risico's daarvan bovenaan de Europese agenda.

Momentum voor 'clean tech'

De achterstand op de VS en China op het gebied van AI lijkt groot, maar als er ooit momentum was voor een inhaalslag dan is dit volgens Jonker het moment. Want de vraag naar Europese AI-oplossingen zal mogelijk groeien als organisaties op zoek gaan naar alternatieven voor Amerikaanse producten.

De Europese Commissie maakte vorige maand bekend samen met een consortium van grote en middelgrote bedrijven €200 mrd in de Europese AI-sector te steken. Jonker: 'De gelden die daar beschikbaar komen, daar moet Nederland gewoon echt bij zijn.'

Heeft een inhaalslag nog zin? De achterstand is toch enorm? Volgens Jonker is het een denkfout om ervan uit te gaan dat de Amerikaanse bigtechbedrijven als Microsoft, Meta of Google niet te verslaan zijn. 'Dat dachten we ooit ook van de Duitse auto-industrie. Maar toen kwam Tesla. Of neem Nokia: het leek toch onденkbaar dat dat onderuit zou gaan?'

Zowel in de auto-industrie als in de telecom heeft zich een belangrijke 'paradigmashift' voorgedaan, legt hij uit. Van de verbrandingsmotor naar elektrisch rijden, van een toetsenbord naar het touch screen. In de manier waarop we met data omgaan staan we volgens Jonker voor zo'n zelfde waterscheiding.

'Data worden vaak vergeleken met olie, als de brandstof van de digitale economie. Maar ik zie er eerder als de plutonium: krachtig, waardevol, maar je moet er uiterst voorzichtig mee omgaan.'

Die analogie is volgens hem treffend omdat plutonium enorme energie kan opleveren, maar bij verkeerd gebruik gevaarlijk is. 'Net zoals data enorme waarde kan creëren, maar ernstige schade kan aanrichten wanneer het verkeerd wordt gebruikt of onvoldoende beveiligd is.'

Jonker ziet momentum voor een fundamenteel andere benadering van data en AI. 'Er is nu een beweging naar wat we *clean tech* in AI zouden kunnen noemen: technologie die privacy respecteert, transparant is en waar Europese waarden in verankerd zijn.'

Goede voorbeeld overheden nodig

En juist daar ligt volgens hem de kans voor Europa. 'Als je daarop inzet, kun je een vergelijkbare sprong maken als de overgang van toetsenbord naar touchscreen. Je kunt de spelregels veranderen en een nieuwe markt creëren waarin de huidige marktleiders niet automatisch dominant zijn.'

De vraag is of Europa de moed heeft om die verandering door te zetten. 'Het gaat niet alleen om geld, maar ook om visie en lef', benadrukt Jonker. 'We moeten durven kiezen voor een eigen koers, gebaseerd op onze eigen waarden en sterktes.'

Concreet betekent dat bijvoorbeeld dat Europese overheden het goede voorbeeld geven en bij inkoop van diensten gaan eisen dat die aan Europese wetgeving voldoen. 'Dat er kansen zijn wil niet automatisch zeggen dat je de wedstrijd gaat winnen. Die bedrijven hebben wel steun van aftermers nodig, zoals overheden.'

Die wetgeving geldt toch ook voor de Amerikaanse AI-bedrijven? Hoe kan het dan een voorsprong zijn? 'De grote technbedrijven zullen een omslag moeten maken, hun bedrijfsprocessen moeten aanpassen', aldus Jonker. 'Zij zijn gebouwd op het idee van data als olie en je moeten zich anpassen. Dat is altijd ingewikkelder dan vanaf het begin aan de regels voldoen.'

Hij benadrukt dat er wel haast bij is. 'De technologische soeverineiteit van Europa staat op het spel. Als we nu niet investeren en samenwerken, verliezen we niet alleen economische kansen, maar ook de mogelijkheid om AI te vormen volgens onze eigen waarden. De tijd van afwachten is voorbij. Nu is het moment om door te pakken.'

Met de AIC4NL wilden Jonker en zijn team nu twee jaar de tijd gebad om de positie van Nederland op het gebied van AI te versterken. Een derde van het toegezegde geld is volgens Jonker inmiddels geïnvesteerd. Daarbij zet de coalitie vooral in op het creëren van succesvolle ecosystemen: netwerken van mensen in bedrijven, universiteiten en andere instellingen die elkaar helpen en versterken. 'In de VS wordt succes altijd aan individuele mensen gekoppeld. Het lijken dan prestaties van eenlingen, maar dat zijn het natuurlijk niet', zegt Jonker. 'Het is niet voor niks dat Tesla groot is geworden in Silicon Valley, wat een voorbeeld is van een ecosysteem, en niet in Zuid-Afrika (waar ceo Elon Musk opgroeide, red.).'

Het nadeel van zo'n aanpak is dat de resultaten lastig meetbaar lijken. Prins Constantijn, in zijn rol als special envoy voor de Nederlandse techsector een invloedrijke stem in het debat over start-ups en ondernemersklimaat, stelde onlangs dat er in Nederland veel geld gaat naar praten over AI. 'Met dat geld hadden we ook dingen kunnen bouwen', zei hij.

Voortrekkersrol

Vooruitgang is er volgens Jonker zeker geboekt. Hij noemt bijvoorbeeld een programma, waarmee zo'n 80 middelgrote en kleine bedrijven ondersteuning kregen bij het implementeren van AI-toepassingen. Verder is er een start-up-accelerator specifiek gericht op AI, en worden er AI-onderzoekers op universiteiten gefinancierd.

Jonker noemt als concreet voorbeeld een start-up op medisch gebied die door de coalitie wordt geholpen met juridische uitdagingen. Het bedrijfje heeft een interessante applicatie bedacht, maar moet daarvoor gebruik maken van historische patiëntgegevens. Het is onmogelijk om iedere patiënt opnieuw te benaderen en toestemming te vragen. 'Via onze werkgroep Waarden, Normen en Regelgeving helpen we hen een zorgvuldig protocol op te stellen om risico's te brekers.'

Over wat het verschil kan maken om Nederland weer een voortrekkersrol in AI te laten spelen, zegt Jonker: 'We moeten af van het idee dat we allen kunnen volgen. Nederland heeft alle ingrediënten om een leidende rol te spelen in verantwoorde AI: topuniversiteiten, innovatieve bedrijven en een sterke publieke sector.'

Nationale AI-fabriek

AIC4NL is een belangrijke aanjager van het debat over een 'nationale AI-fabriek': een Nederlands datacenter voor kunstmatige intelligentie waar bedrijven en onderzoekers gebruik van kunnen maken. Brussel trekt geld uit voor de bouw van zulke fabrieken op verschillende plekken in Europa.

'Zo'n fabriek functioneert als een magneet voor een heel ecosysteem eromheen', legt Jonker uit. 'Het is veel meer dan alleen de hardware. Het gaat om het kennis- en expertisenetwerk dat zich eromheen vormt.' De AI-fabriek zou vooral bedoeld zijn voor partijen die werken met grote hoeveelheden data — zoals het KNMI, ziekenhuizen en onderzoeksinstituten — en voor het ontwikkelen van generatieve AI-toepassingen.

Volgens Jonker speelt geografische nabijheid, zelfs in de digitale wereld, nog steeds een belangrijke rol. Hij vergelijkt het met sportfaciliteiten: 'Hoeveel goede schaatsers hebben we in Nederland? Zou dat ermee te maken hebben dat we een Thiaif hebben? Als je top wil zijn in AI maar je materiaal bij de buurman moet lenen als je het nodig hebt ... dat werkt niet.'

Het voorstel voor de Nederlandse AI-fabriek wordt in mei 2025 ingediend bij de Europese Commissie, met SURF (de ICT-coöperatie van de Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstellingen) en AIC4NL als trekkers. De financiering moet komen uit een combinatie van nationale, regionale en Europese middelen.

Groningen wordt genoemd als mogelijke locatie, mede vanwege beschikbare compensatiegelden voor de aardbevingsschade.

Laatste nieuws

13:13
Ceo indexmaker MSCI: 'ESG is geen sociaal doel, maar keihard kapitalisme'

11:21
'Onder meer Klarna stelt beursgang VS uit vanwege Trumps importheffingen'

07:00
'Het over één kam scheren van alle goedbedoelende verhuurders helpt niemand'

06:30
Nederlands bedrijf herkent bacteriën sneller, met behulp van een soort barcode

05:00
'Onze moeder waarschuwde: als broers moet je wandelen, niet handelen'

Lees al het laatste nieuws

Lees ook

ING: potentie van AI in Nederland groter dan in buurlanden

Doe dit artikel cadeau

U kunt dit artikel cadeau doen aan iemand zonder FDMG-account.

Doe dit artikel cadeau

© 2025 Het Financiele Dagblad B.V. - alle rechten voorbehouden.
KVK-nummer: 33176422
BTW-nummer NL005407072B01
Versie-nummer: 32748925